

## **1. De coronacrisis**

Ruim twee jaar geleden brak de coronacrisis uit. Maatregelen om de verspreiding van het virus tegen te gaan richtten zich vooral op plekken waar mensen met elkaar in contact komen. De culturele en creatieve sector kreeg te maken met verplichte sluitingen en capaciteitsbeperkingen. De gevolgen waren immens: talloze programma's en festivals werden afgelast, artiesten konden niet meer optreden, producties werden uitgesteld of afgeblazen, zelfstandig werkenden verloren hun inkomsten, cultuurbeoefening werd beperkt, velen verlieten noodgedwongen de sector.

Het kabinet heeft zich gedurende de crisis met grote zorg en toewijding gericht op het verminderen van de druk op de gezondheidszorg. Maar al snel werd duidelijk dat deze crisis veel meer was dan een gezondheids crisis. De maatschappelijke en economische neveneffecten van de genomen maatregelen waren groot - ook als het gaat om cultuurbeleving. Als er iets duidelijk is geworden in deze crisis dan het is wel dat mensen de inspiratie, verbinding, troost en vreugde van kunst en cultuur missen. Samen uitgaan, een live beleving - het zijn momenten die het leven kleur en betekenis geven. Het ontbreken van culturele activiteiten zorgde ook voor een forse afname van bezoekers aan steden en regio's, met aanzienlijke economische (neven)schade tot gevolg. Musea, concertzalen, poppodia, festivals, theaters, filmhuizen, bioscopen, monumenten, presentatie-instellingen en cultuurcentra hebben de afgelopen jaren dan ook alles op alles gezet om veilig en verantwoord open te blijven.

## **2. Hunkeren naar voorspelbaarheid en perspectief**

Het virus mag dan wel onvoorspelbaar zijn, de manier waarop we ermee omgaan hoeft dat niet te zijn. Linksom of rechtsom moeten we zo goed mogelijk leven met het coronavirus, ook als dat door seizoensinvloeden tijdelijk opflakkert of wanneer nieuwe varianten opduiken. Op 18 januari 2022 heeft de [Taskforce culturele en creatieve sector](#) daarom een voorstel gedaan voor een meer voorspelbare '[Coronaroutekaart](#)' en het doet ons goed dat de Rijksoverheid onze aanpak in zijn strategie heeft verwerkt. Ons voorstel is om niet meer te handelen op basis van de beleidsreflex 'sluiten', maar 'veilig openblijven'. Het kabinet kiest in zijn brief van 1 april 2022 eveneens voor een open samenleving als uitgangspunt: "Nederland is nu open en het doel is dat Nederland openblijft".

In dezelfde brief nodigt het kabinet nu sectoren uit om langs vier scenario's met plannen te komen om paraat te zijn wanneer het virus weer toeslaat en daarbij aan te geven welke ondersteuning van de overheid nodig is. Hoewel het kabinet aangeeft dat de reeds gepubliceerde en hierboven genoemde routekaart van de culturele en creatieve sector hiervan een mooi voorbeeld is, maken we van de gelegenheid gebruik om deze te actualiseren en verder uit te werken.

### 3. Centrale elementen corona langetermijnaanpak voor de culturele en creatieve sector

Een corona langetermijnaanpak bevat naar ons idee drie centrale en onderling verbonden aspecten. Elk aspect is onmisbaar om te voldoen aan het uitgangspunt om de samenleving open te houden:

#### A. Duidelijke afspraken over de (aankondiging van) risiconiveaus

De pandemiescenario's van de WRR/KNAW die het kabinet heeft overgenomen zijn behulpzaam als algemene beschrijving van het virologisch klimaat waarin we leven. Zij zijn echter niet goed bruikbaar voor het schrijven van een coronastrategie. Wat wij nodig hebben is een duidelijk alarmeringssysteem. Een vergelijking met weer en klimaat illustreert ons punt.

De scenario's van de WRR/KNAW zijn te vergelijken met een klimaat waarmee we te maken hebben: een gematigd zeeklimaat, een landklimaat, etc. Binnen elk van deze klimaten is de kans dat er slecht of extreem weer (oplaaien pandemie) optreedt hoger of lager. Om ons daadwerkelijk op gevaarlijk weer (risicovolle perioden) voor te kunnen bereiden is een waarschuwingssysteem nodig. Hevige sneeuwval of extreme hitte worden voorafgegaan door de afkondiging van het KNMI van code geel, oranje of rood. Hetzelfde verwachten wij van het RIVM: wanneer een (nieuwe) virusvariant eraan komt dan vertrouwen wij op de kennis en expertise van experts dat zij een daarbij passende alarmeringscode afgeven. Deze alarmeringscode zal gebaseerd zijn op de verwachting dat een oploeiend virus de gezondheidszorg in meer of minder mate onder druk zet. Uit onderzoek blijkt dat druk op de gezondheidszorg voor mensen een overtuigend argument is om maatregelen te accepteren. Wetende dat er op deze manier duidelijkheid en daarmee draagvlak ontstaat onder de bevolking, nemen mensen (en sectoren) vervolgens de nodige aangekondigde voorzorgsmaatregelen en kan het virus gecontroleerd worden ingedamd.

Het is om die reden dat wij vasthouden aan het uitwerken van scenario's langs risiconiveaus: groen (normaal), geel (waakzaam), oranje (zorgelijk), rood (ernstig). Wanneer een risiconiveau door het RIVM wordt afgekondigd, dan kunnen wij (en ook andere sectoren) tijdig maatregelen nemen die de overdracht van het virus zoveel mogelijk beperken en die tegelijkertijd bijdragen aan de wens om de samenleving zoveel als mogelijk open te houden.

*VWS/RIVM/OCW hebben in het gesprek met de Taskforce CCS op 20 april 2022 aangegeven dat de experts een periodiciteit van het virus verwachten: een seizoenpatroon zichtbaar met daarbinnen veel fluctuaties. Men wil deze meenemen in de voorspellingen over het virus. Wij hebben daarop, hoewel qua gezondheidseffecten onvergelykbaar, nog een andere analogie aangedragen: de (gezondheids-) verwachting voor hooikoorts. Die verwachting wisselt per seizoen en is enkele weken vooruit redelijk voorspelbaar. Het interessante van deze analogie is dat individuen zelf een afweging kunnen maken of een hoge waarde hen treft of niet. De ene persoon is immers meer gevoelig voor hooikoorts dan de ander, en moet bij een hoge waarde bijvoorbeeld bepaalde natuurgebieden mijden.*

## B. Een bruikbare en gevalideerde set maatregelen om verspreiding van het virus tegen te gaan

In de loop van de pandemie is de coronacrisis steeds meer een overheids crisis geworden. Het kabinet kondigde beperkende maatregelen aan die niet meer goed werden begrepen, niet effectief bleken en niet meer konden rekenen op maatschappelijk draagvlak. Dat gebeurde ondanks dat binnen maatschappelijke sectoren een schat aan ervaring en kennis was opgebouwd om de verspreiding van het virus tegen te gaan. Wij roepen de overheid op om uit te gaan van vertrouwen. Geef sectoren de ruimte om passende maatregelen te nemen. Maatregelen die per risiconiveau zowel voldoende bescherming bieden tegen de overdracht van het virus, als rekening houden met de negatieve welzijnseffecten die deze veroorzaken (zoals geen of minder cultuurbezoek). Maatregelen die uitvoerbaar zijn én op draagvlak kunnen rekenen.

In twee jaar tijd heeft de culturele en creatieve sector uiterst zorgvuldig veiligheidsmaatregelen getroffen via minutieuze protocollen en strenge handhaving. Blokprogrammering, looproutes, zaalindeling, ventilatie, tijdsloten, aangepast sanitair: werkelijk alles is gedaan om een bezoek veilig te maken. Het 'testen voor toegang' en de controle op coronatoegangsbewijzen verliep uiterst secuur. En samen met de evenementenbranche wordt tot op de dag van vandaag via Fieldlab Evenementen kennis opgebouwd over het veilig organiseren van publieksevenementen.

In de volgende paragraaf geven we een overzicht van de veiligheidsmaatregelen en doen we een voorstel voor het gebruik ervan per veiligheidsniveau. Het is van belang om de effecten van deze maatregelen voortdurend te actualiseren naar de nieuwste wetenschappelijke inzichten. Immers, de ene virusvariant kan minder vatbaar zijn voor een maatregel dan een andere virusvariant. Omikron liet zich bijvoorbeeld minder goed buitensluiten met het gebruik van een CTB dan de Deltavariant. Een variant kan, zoals gezien bij Omikron, ook minder schade opleveren voor de volksgezondheid, en daarmee minder belasting voor de zorg.

Naast eigen verantwoordelijkheid, pleiten we voor maatwerk: er moeten verschillende veiligheidsopties gekozen kunnen worden om het virus in te dammen. Een *one size fits all* strategie, waarbij de verschillende sectoren met dezelfde coronamaatregelen moeten werken, is frustrerend en draagt niet bij aan de wens om de samenleving als geheel zoveel als mogelijk open te houden. Verschillende (deel)sectoren hebben immers specifieke kenmerken, risico's en mogelijkheden om veiligheidsmaatregelen te treffen. Doe recht aan deze verschillen.

*Tijdens de bespreking met VWS, OCW en het RIVM kwam het idee aan de orde om verschillende maatregelen een waarde toe te kennen in de vorm van preventiepunten. Hoe effectiever een maatregel werkt voor overdrachtsreductie, hoe hoger het aantal preventiepunten, maar (waarschijnlijk) ook hoe hoger de kosten of hoe lager de baten en ook minder sociale interactie.*

*Per veiligheidsniveau kan worden gestreefd naar een set van maatregelen met een minimaal maar afdoende aantal preventiepunten. Op deze wijze kan tot maatwerk gekomen worden per sector, deelsector en misschien zelfs per voorstelling. Dat zal goede communicatie vereisen, maar verschillen in de coronaprotocollen per voorstelling of locatie komen in de praktijk al veel voor. De sector heeft ruime ervaring in publiekscommunicatie en crowd control in uiteenlopende omstandigheden.*

*Een systeem van preventiepunten per maatregel vergt echter wel duidelijke uitspraken van het RIVM over de beschermende waarde van een maatregel - wij kunnen dat niet zelf als sector doen.*

Naast maatregelen gericht op het tegengaan van verspreiding van het virus onder publiek, vragen we ook aandacht voor heldere wet- en regelgeving voor *werknemers*. Nu de wetgeving hierover (nog steeds) niet is geregeld, zullen werknemer en werkgevers hierover onderling afspraken moeten maken. Om een zo veilig mogelijke werkomgeving te creëren is het in de culturele sector staande praktijk dat werknemers of opdrachtnemers met corona gerelateerde klachten zo snel mogelijk een (zelf)test doen om te bepalen of ze corona hebben. Als dat het geval is dan treedt het door de overheid bepaalde protocol van quarantaine verplichtingen in werking. Wanneer een opdrachtnemer (artiest of zelfstandig werkende) hierdoor niet zijn werk, optreden of opdracht kan uitvoeren, dan betaalt de opdrachtgever wel de gage of vergoeding uit. Wanneer een voorstelling of concert hierdoor moet worden afgelast, dan heeft het publiek recht op terugbetaling van het ticket.

### C. Toereikende nood- en herstelsteun

De culturele en creatieve sector kan alleen duurzaam openblijven wanneer coronamaatregelen direct gekoppeld worden aan financiële steun voor organisaties en makers. Een groot deel van de culturele en creatieve sector is immers financieel gezien afhankelijk van publieksinkomsten. Capaciteitsbeperkingen leiden dus tot aanzienlijk inkomstenverlies voor makers/kunstenaars en uitvoerenden, producenten, bedrijven en instellingen. Specifiek voor de culturele en creatieve sector speelt het vooruitzicht op capaciteitsbeperkingen een belangrijke rol in de relatief lange productie- en planningshorizon. Onzekerheid over het wel of niet doorgaan van een voorstelling trekt een grote wissel op de financiële weerbaarheid van werkenden zoals artiesten, en van bedrijven en organisaties.

Tot nu toe is de overheid bijgesprongen met generieke en specifieke noodsteun voor cultuur. Daar zijn we dankbaar voor. De steun is echter verre van toereikend en bereikt niet elke discipline, instelling of onderneming even goed, laat staan de zelfstandig werkzame professionals. Omdat er vooraf geen zekerheid is over de hoogte, duur en invulling van de noodsteun, kan er in de sector nauwelijks vooruit worden gepland. Culturele organisaties en bedrijven zullen vanwege deze onzekerheid de neiging hebben om hun toch al dunne financiële reserve te bewaren, en af te zien van maakopdrachten of investeringen in culturele producties. Vele kunstenaars, artiesten en andere creatieve professionals hadden voor de crisis als zzp'er een bloeiende beroepspraktijk (en zouden dat zonder de coronabeperkingen nog steeds hebben), maar zitten nu - mede vanwege de onzekerheid - zonder werk en inkomen, hebben fors in moeten teren op spaar- en pensioenreserves, en verlaten de sector. Daarmee gaat niet alleen relatief veel, maar vooral moeilijk te vervangen talent en expertise voor de sector verloren, het bemoeilijkt ook herstart en (economisch) herstel.

De taskforce stelt daarom voor om voor elk stadium van de pandemie duidelijk aan te geven op welke noodsteun organisaties en organisatoren, toeleveranciers, producenten en zelfstandig werkende professionals mogen rekenen met daarbij bijzondere aandacht voor de preciaire positie van zzp'ers.

## 4. Veiligheidsmaatregelen

In de culturele en creatieve sector is, zoals gezegd, twee jaar ervaring opgedaan met een grote verscheidenheid aan maatregelen om de verspreiding van COVID-19 te beperken. Alle culturele organisaties werken daartoe met protocollen die zijn afgeleid van brancheprotocollen. Hieronder geven we een groot deel van deze maatregelen, gecategoriseerd, weer.

### **BASISMAATREGELEN**

- Hygiëne gedragsmaatregelen (handen wassen, geen handen schudden)
- Hygiëne schoonmaakmaatregelen
- Bezoekregistratie

### **COMMUNICATIE**

- Gedragsregels
- Publieksservice
- Voorwaarden

### **BEPERKING CIRCULATIE AEROSOLEN**

- Ventilatie (minimale waarden bepalen, zie ook situatie in België)
- Dragen mondkapje
- Verplicht zitten

### **BEPERKING CONTACTMOMENTEN**

- Gescheiden looproutes en ingangen
- Blokprogrammering
- Doelgroep programmering (rekening houden met kwetsbare gezondheid)
- Regionale programmering (programmering openstellen voor lokaal publiek om reisbewegingen te beperken)
- Capaciteitsbeperkingen (maximaal aantal mensen toelaten per ruimte)
- 1,5 meter afstand

### **CORONA TOEGANGSBEWIJZEN**

- 3G
- 2G
- Testen voor toegang

Elke maatregel kunnen we scoren/beschrijven langs verschillende aspecten, bijvoorbeeld op het effect om verspreiding van het virus tegen te gaan, op publieksbezoek en -beleving, op financiële gevolgen voor organisaties en werkenden. Deze exercitie willen wij graag met het RIVM en betrokken departementen in een volgende fase uitvoeren. Globaal gezien hebben we het volgende voor ogen.

### Impact maatregelen op virusverspreiding

Van elk van de bovenstaande maatregelen zou de preventieve waarde - de mate waarin deze de verspreiding van het virus belemmert of voorkomt - moeten worden vastgesteld. Dat zou kunnen door bijvoorbeeld aan iedere maatregel 'preventiepunten' toe te kennen. Het RIVM en/of OMT zou hierin een leidende rol in moeten hebben. Actuele wetenschappelijk inzichten zouden leidend moeten zijn bij de toekenning van deze preventiepunten, het effect kan immers per virusvariant verschillen.

### Impact maatregelen op welzijn

Zich laven aan een tentoonstelling, genieten van een concert, onderdompelen in een film of geïnspireerd worden door een voorstelling - het zijn de dingen die ons leven mooier, troostrijker, beter maken. Juist in tijden waarin corona de samenleving op de proef stelt, draagt cultuur bij aan de mentale weerbaarheid van mensen. Maatregelen gericht op het voorkomen van besmettingen werpen in veel gevallen drempels op voor de toegankelijkheid. Wij zullen in de volgende versie van dit sectorplan voor elk van de maatregelen hierboven genoemd een inschatting maken van het effect die deze hebben op welzijn en mentale weerbaarheid. Een "*Maatschappelijk Impact Team*" kan een rol spelen in de toetsing en onderbouwing van deze impactanalyses.

### Impact maatregelen op bedrijfseconomische exploitatie

De financiële impact van elk van de voornoemde maatregelen kan aanzienlijk verschillen. Wij kunnen per maatregel inzichtelijk maken wat de gevolgen zijn voor culturele organisaties, artiesten en werkenden in de sector, zodat passende compensatiemaatregelen getroffen kunnen worden. Zo kunnen maatregelen gericht op capaciteitsbeperkingen het beste gepaard gaan met suppletiereregelingen zodat gederfde inkomsten opgevangen worden. Eerder heeft de Taskforce CCS [een drietrapsraket of trechter](#) voorgesteld, waarbij de impact voor de sector - in het bijzonder werkenden - verzacht werd. Dit om te voorkomen dat met name zelfstandig werkenden zonder inkomen komen te zitten en, als gevolg hiervan, de sector verlaten. Uitstroom vanuit de sector bemoeilijkt herstart en daarmee (economisch) herstel. De drietrap bestond uit:

1. Een helder pakket van generieke en specifieke (OCW en regio's) steun voor de sector.
2. Heldere afspraken over het "doordruppelen" van specifieke (OCW en regio's) steun binnen de sector richting werkenden.
3. Een vangnetregeling voor werkenden die niet in aanmerking komen voor het genoemde onder punt 1 en 2.

Daarnaast zou een pakket waarin Testen voor Toegang een rol speelt moeten toezien op het compenseren van gemaakte kosten en het zo laagdrempelig mogelijk maken van testen.

## **5. Weerbaar verder**

Samengevat willen we de [routekaart](#) die de Taskforce culturele en creatieve sector op 18 januari 2022 heeft gepresenteerd nader uitwerken op basis van een volgende gedachtewisseling met OCW/VWS/RIVM:

- Werken met **risiconiveaus** die door de overheid (RIVM) worden bepaald en helder worden gecommuniceerd: normaal (groen), waakzaam (geel), zorgelijk (oranje), ernstig (rood).
- Per risiconiveau **combinaties van maatregelen** ('sets' of 'pakketten') inzetten om verspreiding van het virus tegen te gaan. Elke maatregel moet dan afzonderlijk als een bouwsteen worden gezien, met preventiepunten. Het pakket wordt zwaarder naarmate het risiconiveau hoger (van geel naar rood) is.
- Zoveel mogelijk **standaardiseren** van heldere, werkbare sets. Elke set moet klip en klaar communiceerbaar zijn en culturele instellingen moeten duidelijk kunnen maken aan het publiek met welke set het publiek bij een bepaalde activiteit te maken heeft.
- De effectiviteit van elke set maatregelen ten aanzien van **overdrachtsreductie** wordt met enige regelmaat getoetst (bijvoorbeeld door het RIVM) en geactualiseerd (op basis van praktijkervaringen, kennis uit Fieldlabs et cetera).
- Voor elke set maatregelen wordt in beeld gebracht wat de **impact** ervan is op de maatschappij (verlies mentale gezondheid en weerbaarheid), in overleg met het "Maatschappelijk Impact Team".
- Ook wordt voor elke set maatregelen geïnventariseerd wat de **economische gevolgen** voor de sector zijn (verlies van inkomsten en werkgelegenheid, kapitaalvernietiging in culturele sector, schade aan de culturele infrastructuur).
- Voor elke set maatregelen nagaan welke **overheidssteun** nodig is om de maatschappelijke en economische schade te beperken. Ook hier is een modulaire benadering mogelijk: je voegt steunmaatregelen toe wanneer het pakket beperkingen groter is. Steun richten op alle spelers in de keten: presenterende en producerende organisaties, makers, werkenden in dienst en zelfstandigen.
- Voor elke set maatregelen wordt een passende communicatiestrategie gemaakt om het begrip, draagvlak en naleving ervan zo groot mogelijk te maken.